

ISKOLÁK, ISKOLAMESTEREK, DIÁKOK ERDÉLYBEN

Iskolák, iskolamesterek, diákok Erdélyben

Iskola- és oktatástörténeti tanulmányok

Szerkesztette Keszeg Vilmos

■ Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztálya talán eddigi legsikeresebb konferenciáját rendezte meg 2007. november 24-én A Magyar Tudomány Napja alkalmából. Az akkori szakosztályi elnök, Keszeg Vilmos állapítja meg a most közzétett kötet előszavában, hogy „a szervezőket meglepte a rendezvényre jelentkezettek nagy száma”. Bebizonyosodott, hogy „történészek, pedagógusok, néprajzkutatók, nyelvészek és irodalomtörténészek számára egyaránt megkerülhetetlennek bizonyult az erdélyi oktatás története”. Mert az ülészakot *Az erdélyi (a magyar) iskolai oktatás története* címmel hirdették meg. Az akkori programfüzet szerint a plenáris ülésen, majd a két szekcióban 34 dolgozatnak kellett elhangoznia. Már az ülés folyamán felmerült az igény, hogy a dolgozatokat érdemes összegyűjteni s egy kötetben közzétenni: a kiadvány adattárrá válhat, és mintát szolgáltathat a jövő kutatói számára.

Hosszas vajúadás után, négy évvel az ülészakot követően 2011 őszén kikerült a nyomdából a tizenhat előadást felölelő kötet. Megállapítható, hogy jórészt a felsőoktatásban dolgozó előadók mulasztották el munkáikkal megtisztelni a kötetet. Így néhány témakör kimaradt. A kötet azonban így is nagyon gazdag anyagot tesz közzé. Bár a dolgozatok nincsenek fejezetcímek alá csoportosítva, elrendezésük mégis témakörök kitapintását teszi lehetővé.

Az első két tanulmány az iskolatörténet két fontos forrására hívja fel a figyelmet. Róth András Lajos az iskolai értesítők történetét és alig hasznosított, gazdag adatanyagát tárja elénk. A legrégebbi magyarországi értesítő 1744-ből származik (Kassa), de ezek évenkénti megjelentetése csak a bécsi parancsra 1850-ben bevezetett *Organisation-sentwurf* címmel ismert tanügyi rendelet ér-

telmében vált kötelezővé. Az erdélyi, főleg protestáns iskolák még sokáig vonakodtak ezek összeállításától, legfeljebb tanár- és diáknévsorokat tartalmazó vizsgarendeket jelentettek meg. Az 1870-es évektől már egyre több tanintézet tett közzé füzetes értesítőt. Ezek egy tanévre vonatkozóan minden adatot összegyűjtöttek. A szerző felsorolja a lehetséges rovatokat. Tény, hogy nemcsak az iskola működésére, belső életére, de a tanárok – akár iskolán kívüli – munkásságára és a felcseperedő diákok előmenetelére, köri tevékenységére is rengeteg adatot rejtenek e kis füzetek. Hány későbbi híres személyiség életrajzát lehet még teljesebbé tenni az értesítők adalékaival! Gyakran az új iskolaépületek alaprajzait, mérnöki pontosságú bemutatását is megtaláljuk bennük. Néha még fényképeket is közölnek. Az értesítőket a tanintézetek megküldték egymásnak, úgyhogy legtöbbjük könyvtárában az iskolai értesítők külön állagot képviselnek. Kolozsvár különlegesen szerencsés helyzetben van, mert három nagy felekezeti tanintézetének – jelenleg az akadémiai fiókkönyvtárban őrzött – értesítőgyűjteménye mellé felsorakozik az egyetemi könyvtár gazdag kötelespéldány-anyaga. Jelenleg az iskolai értesítők bibliográfiájának elkészítése és számítógépes adattári feldolgozása folyik. Nagy kár, hogy többnyire csak 1944-ig jelentek meg az értesítők, azután a cenzúra lehetetlenné tette közzétételüket. Itt-ott a nyomdakész kéziratok megmaradtak a levéltárakban. Erdélyi viszonylatban 1990-ig csak egészen kivételesen engedték meg egy-egy kerek évforduló kapcsán az értesítőkhöz hasonló adattárak, emlékkötetek közzétételét. Utóbb sok iskola megpróbálta felújítani e kiadványtípust, de füzetek rendszeretlenül jelennek meg, s jóval kevesebb adatot tartalmaznak, mint a régi értesítők. Nemegyszer diáklappá minősülnek le, s csak tanár- és diáknévsoraik em-

lékezetnek az értesítőkre. Mindenesetre a 19. század második és a 20. század első felének iskolatörténetét főleg az értesítőkre alapozva kell megírni.

Sebestyén Kálmán egy régebbi, nehezebben felkutatható forráshoz nyúl: a vizitációs jegyzőkönyvek alapján vizsgálja a 18–19. század fordulóján működő erdélyi népiskolák eredményességét. Ebben az időszakban a püspökök vagy azok megbízottai elég rendszeresen felkeresték az egyházközségeket, plébániákat, s a vizitáció végén jegyzőkönyvet vettek fel, amelyben leírták a felekezeti iskola állapotát, jellemezték az oktató(ka)t és a diákokat, néha még a tananyagot és a használt tankönyveket is előszámolták. Így a szerző megállapítja, hogy a vizsgált korszakban körülbelül 820 magyar elemi iskola működött a katolikus, református és unitárius felekezet felügyelete alatt. A református és katolikus iskolákban 50–60, az unitáriusokban 80 százalékos volt az iskolalátogatás. Megismerjük a korszak tanítóinak státusát és képzettségét. Legtöbbször városi iskolákban jutottak el valamelyik magasabb osztályba, mielőtt tanításra vállalkoztak volna, az unitáriusok ragaszkodtak a már akadémiai tagozatnak számító bölcsészeti tanfolyam elvégzéséhez a tanítói kinevezésnél. A korábbi két-három évre kiküldött diákokat ekkoriban váltják fel a letelepedő, családot alapító mesterek. Vallási ismeretek mellett főleg az írást-olvasást tanították, egy kevés számtant, földrajzot-termesztetrajzot és történelmet. Természetesen anyanyelven. Tankönyve eleinte legfeljebb a tanítóé volt.

A következő öt dolgozat falvak, tájegységek kisvárosok iskolatörténetét dolgozza fel több-kevesebb rendszerességgel. A szerzők néhány a bemutatott iskolának a diákja, tanára, sőt igazgatója is volt egy ideig. Ennek megfelelően különösen azok a fejezetek válnak forrásértékűvé, amelyekben a szerzők saját tapasztalataikat, emlékeiket örökítik meg. Boldizsár Zeyk Imre Kalotaszeg magyar oktatás- és iskolatörténetét gazdagítja adatokkal. A 15. századig visszamenőleg összegyűjti a vidék iskoláira, iskolamestereire vonatkozó elszórt utalásokat. A 19. század végétől kezdve inkább a törvények megszabta kereteket vizsgálja, s a két világháború közti magyarellenese iskolapolitikát illusztrálja adalékokkal. Mikor saját munkahelyére, a tudaszentlászlói iskolára tér rá, s annak 1945 utáni sorsát tárja elénk, már történelmet ír: az iskolai levéltár adatait egészíti ki személyes emlékeivel. 1994-ig

eredeztetni az eseményeket, fejleményeket. Kétségtelenül neki is része van abban, hogy a faluban fennmaradhatott a magyar iskola.

Bartis Erika a Székelyföld katolikus sarkának, Csík-, Gyergyó- és Kászsorszéknek a korai, 1848-ig terjedő iskolatörténetét állítja össze. Közismerten a protestáns felekezetekhez fűződik az iskolázás elterjedése tájainkon. Jóformán minden parókia mellett működött iskola is. A tanulmányban vizsgált vidék azért érdekes, mert itt a lakosság megmaradt a katolikus hitben. Feltevéődik a kérdés, náluk mennyire terjedt az iskoláztatás. Szerzőnk a levéltárakból, vizitációs jegyzőkönyvekből, oklevéltárakból kijegyez minden tanítóra vonatkozó adatot, s ezeket a 17. század végéig kronologikusan sorolja fel, majd a 18. századra vonatkozóan már főesperesi kerületenként s azon belül falvanként csoportosítja őket. A kántortanítók többnyire a csíksomlyói és a kantai iskolák néhány osztályának elvégzése után kerültek a pályára, kivételesen Kolozsvárt és Marosvásárhelyen is tanulhattak pár évig. Összegzőként megállapítja: „Csík, Gyergyó és Kászon iskolái semmiben sem különböznek a kor székelyföldi, erdélyi vagy magyarországi oktatásától. A reformáció kívül rekedt e terület határain, de a katolikus egyház igyekezett felzárkózni a kor szelleméhez, így az oktatás szerepe is fokozatosan megnőtt.”

Garda Dezső az előbb vizsgált tájegység egyetlen települését emeli ki: Gyergyószentmiklós iskolatörténetét vázolja a 20. század második évtizedéig. A kezdeteket tömören összegzi, s lényegében a 19. század közepétől mélyíti el kutatásait. Ekkor már kisközség működik a községben. Ennek előtörténetéről, 1790-re felhúzott épületéről alig maradt fenn adat. 1865-ben nyílik polgári fiúiskola, tíz évvel később pedig külön leányiskola. 1892–93-ra felépül a 36 helyiséges iskolaépület. 1897-ben indul mozgalom a polgári fiúiskola gimnáziummá történő átalakítására. Eleinte vita folyik arról, hogy főreálisiskola vagy gimnázium létesüljön-e. A többség az utóbbi mellett dönt. Miután 1907-ben Gyergyószentmiklós városi rangot kap, s bekapcsolódik a vasúthálózatba, a következő év meghozza a főgimnáziumi első osztály beindítását is, egyelőre a polgári iskola helyiségeiben. Aztán hosszas kilincselés, levelezés után 1913 és 1915 között a város egyik legszebb épülete, az új gimnázium is felépül. A részleteket a szerző a levéltári források mellett a helybéli *Gyergyó*, valamint a csíkszeredai *Csíki Lapok* híradásai alapján mutatja be.

Szöcs János a Bartis Erika által már feldolgozott témát Csíkszékre leszűkítve vizsgálja: jelesül az ottani elemi oktatást 1800-ig. Felsorolja az első híradásokat, szól az iskolamesterek bérezéséről, a tananyagról, s bemutat néhány 17–18. századi mestert, akiről több adat maradt fenn.

Farkas Aladár a másfél százados borszéki oktatás történetét vázolja. A kis településen, amely akkoriban a dítrói plébánia filiája volt, 1852-ben létesült az első katolikus elemi iskola. Az első két tantermes iskolaépület 1874-ben készült el, s ekkor került először okleveles tanító a faluba. A négy tantermes modernebb iskolaépület 1911-ben kerül tető alá, ebben már tanítói lakás is van. 1956-ig itt folyik az oktatás. Külön fejezet mutatja be az első világháborút követő huszonkét év sorsvasztó politikáját, hatását a magyar oktatásra. Következik a Magyar Királyi Állami Elemi Népiskola négyéves korszaka, majd az 1945 és 1948 közötti átmeneti időszak, hogy aztán nagyon részletesen megismerjük az 1948-tól a kommunizmus bukásáig terjedő szakaszt. Ennek egyik alapembere volt a szerző is, úgy-hogy a statisztikai adatokat minduntalan a személyes emlékezés is kiegészíti. Jóformán a falu minden oktatójának a nevét, néhol jellemzését is megtaláljuk. A kiemelkedő diákokra is utalás történik. Az utolsó fejezet az 1989-es rendszerváltás utáni fejleményeket foglalja össze igen tömören. A városka az elnéptelenedéssel küzd, tíz év alatt százal csökkent a diáklétszám, a líceumi tagozat beindítása nem sikerült.

Újabb tömböt képez a következő öt dolgozat, ezek nagy múltú tanintézeink egy-egy korszakát, valamelyik kimagasló tanáregyenységét mutatják be. Bura László az 1948-ban létesített szatmárnémeti magyar tannyelvű állami középiskolának a hat évtizedét dolgozza fel szemtanúként. Megdöbentő, milyen rafinált módon keverték a katolikus és a református iskolákat, csereberélték épületeiket. Számmal kapcsolatos nevük is gyakran változott. A fiúiskola 1957-ben felvehette Kölcsey Ferenc nevét, de már 1960-ban egyesítve az Eminescu Líceummal elvesztette önállóságát és nevét is. 1971-ben önálló Magyar Líceum létesült, amelyet 1977-ben 5-ös számú Ipari Líceummá fokoztak le. Ez vette fel aztán 1990-ben újra Kölcsey nevét. A név- és helyváltoztatások, átszervezések ellenére a magyar oktatásban tudós tanárok sora tevékenykedett, s a neves tanítványokkal is méltán büszkélkedhetnek. S ráadásul még 1990 után sem jutottak rébe, mert az épületet visszakapta a reformá-

tus egyház, a Kölcseynek újra költözködni kell. Az átalakulások és költözködések, szétválasztások olyan labirintusába vezet el Bura László, hogy ezt talán csak a kortárs és szemtanú tudta így tisztázni. Sajnos, a szatmári eset nem egyedi, hány város iskoláit kavarták így át! S hány városban okoz gondot az állami iskolák épületének visszaszolgáltatása. Ezeket a tényeket addig kell rögzíteni, amíg még az emlékezés is segít benne. A levéltárak annyira szétszóródnak, hogy utólag szinte lehetetlen lesz kiigazodni az átszervezések labirintusában.

A marosvásárhelyi Bolyai Farkas Líceumban él talán leginkább a múlt iránti tisztelet. Kötetünkben három dolgozat is erre a tanintézetre vonatkozik. Kiss Székely Zoltán a természetrajzi katedra történetének egy szakaszát, tulajdonképpen Nagy Ödön munkásságát tárja fel. Nagy az 1925-ben a román hatóságok által bezárított Szászvárosi Kun Kollégium utolsó igazgatója volt. Onnan került Marosvásárhelyre, ahol neve tanárként, botanikusként fogalommal vált. Meteorológiával, természetvédelemmel is foglalkozott. A dolgozat szerzője és édesapja egyaránt tanított a tanszéken, ők gondozták Nagy Ödön hagyatékát. Az iskola fizikatanáraként Oláh Anna Bolyai Farkas hagyatékát kutatja, s célja, hogy megvédelmezze a kollégium híres tanárát Brassai Sámuel akadémiai emlékbeszédének vádjától: egy-kettő kivételével diákjai nem értették tanítását. Sorra veszi tantárgyait, módszereit, felfedezéseit. Rámutat tanári érdemeire, majd jeles tanítványaiból mutat be néhányat, külön is kiemelve az orvosokat. Vida Tekei Erika dolgozata az 1557-ben alapított líceum 450 éves múltjához kapcsolódik, a kollégiumtörténetek történetét mutatja be. Erre főleg az ad alkalmat, hogy az évfordulóra újra kiadták Koncz József 19. Század végi iskola-történetét és címrendszerét, átdolgozva, tartalomjegyzékét kibővítve, a latin forrásszövegek magyar fordítását mellékelve.

A 2006-os újrakiadással párhuzamosan készült el Sebestyén Mihály kiegészítő kötet (*A marosvásárhelyi Ev. Református Kollégium történetéből – 1895–1944.*), amely a nyomtatott értesítők alapján néhány témakört dolgoz fel. Végül 2008-ban megjelent Madaras Piroska volt igazgatónő az 1944–1990 közötti időszakot bemutató iskolatörténete. Így több mint négy évszázadra vonatkozóan fel van dolgozva a város első iskolájának múltja.

Kolozsvári iskolatörténettel egyetlen dolgozat foglalkozik, e sorok írója mutatja

be az Unitárius Kollégium 1900 és 1948 közötti diákköreit és -egyesületeit. Ez szintén évfordulós írás: a marosvásárhelyivel egyszerre alakult a kolozsvári kollégium is, úgyhogy 2007-ben a 450. évfordulóját ünnepelte. Az erre az alkalomra készült iskolatörténet egy fejezete került itt sajtó alá. Bemutatja az önképzőkör utolsó évtizedeit, tanár vezetőit és diák tagjait, kiadványait. Megismerkedhetünk a két olvasóegylettel, a közös muzsikálást szolgáló Apolló-körrel, a cserkészethez kapcsolódó aeromodellezéssel. Szó esik a levantekepzésről, valamint az 1945-től beindult új mozgalmakról.

Ebbe a tömbbe véletlenszerűen beekelődik Lőrinczi Réka tanulmánya: *Észrevételek a Kolozsvári Grammatikáról*. Ez egy nyelvtudományi dolgozat, s annyiban kapcsolódik a témához, hogy iskolai használatra készült kéziratos nyelvtankönyvvel foglalkozik. A Donatus-féle latin nyelvtanokat Európa-szerte használták, helyi igényekhez alkalmazták. A Melanchton-féle átdolgozást Molnár Gergely 1556-ban kivonatolta diákjai részére. Ezt a nyomtatásban is megjelent munkát ismeretlen szerző magyar szöveggel, terminusokkal látta el kéziratában, melyet Kolozsvári Grammatikaként emlegetnek. Szövegét 1998-ban jegyzetekkel és bevezetővel Lőrinczi Réka adta közre. Az itt közzétett tanulmány a fordítás magyarított szakszavait elemzi, s nyelvtani megállapításairól mond véleményt.

Az utolsó három dolgozathoz egy pedagógiai-módszertani vonatkozású, kettő pedig néprajzi. Szabó-Thalmeiner Noémi a pedagógusképzésben 1990–2006 között beállott változásokat teszi mérlegre, összehasonlítja a háromféle képzés előnyeit és hátrányait. A tanítókat ugyanis eleinte líceumi keretek közt képezték, azután átvette tanításukat a felsőoktatás, a tanárokat egyetemen készítik fel. Megállapítja, hogy a jövőendő oktatók pedagógiai-gyakorlati felkészítése nem elégséges. Az egész rendszert újra át kell gondolni s a hangsúlyt a gyakorlatra fektetni. Emellett biztosítani kell a pedagógusok rendszeres továbbképzését.

A néprajzi dolgozatok arra a szerepre világítanak rá, amelyet a vidékre került tanítók, tanárok tölthettek be a közelmúltig a népi kultúra művelésében, megőrkítésében. Ozsváth Imola dolgozatcíme is beszédes: *Néptanítók néprajzi munkássága*. A kitűzött témát a szerző igen rendszeresen dolgozza fel. Az elméleti alapvetés után néhány emlékiró néptanító élettörténetét villantja fel: ők a falusi múlt hagyományait

akarták rögzíteni az utókor számára. Következnek a 19. század közepétől közzétett – főleg népköltészeti – gyűjtésfelhívások, programok, s ezek eredményeinek méltatása. Újabb lépés az 1930-as évektől a tanítóképzésbe a néprajzi szemlélet bevezetése: a néptanítókat eleve néprajzi gyűjtésre is megpróbálják kiképezni. A romániai magyar néprajzi gyűjtők számbavétele során Haáz Ferenc, Vámszer Géza, Domokos Pál Péter, Kallós Zoltán, Ráduly János, Konsza Samu s még több mint tíz követőjük munkásságát jellemzi a szerző. A továbbiakban öt – kevésbé számon tartott – néptanító életpályáját és néprajzi gyűjtőmunkáját ismerjük meg. Végül ezeknek a gyűjtéseknek a néprajzi besorolását (szellemi kultúra: gyermekjátékok, népi epika, népi időjósítás; tárgyi kultúra: kenderfeldolgozás, méhélés, fonás, szapulás, szövés, népi hangszerkészítés, tájház-berendezés; társadalomnéprajz: gazdaságok sorsa, tanulás és faluelhagyás, társas munkák) ejti meg. Vajda András dolgozatában kifejezetten egy személyre összpontosít: *Egy sáromberki néptanító biográfiája*. Az 1925-ben született néptanítót Mihály Bélának hívták. 1952-ben érkezett a faluba, letelepedett, s 1967-es hirtelen haláláig ott tanított (megszerezte a tanári diplomát is), hosszasan igazgatói megbízatást viselt, a Teleki-kastélyban mezőgazdasági szakiskolát létesített. Községi tanácsosnak is megválasztották. Rövid ideig ő igazgatta a kultúrházat. Egyénisége tulajdonképpen ellentmondásos. Tekintélyes, jó tanár volt, akire diákjai szívesen emlékeznek, vezette a falu szellemi életét, de ugyanakkor felvállalta a kommunista ideológiát, kiszolgálta a hatalmat. Alakja köré most mitológia fonódik, ő lett a falusi tanító mintaképe. Kollégákkal, rokonokkal, egykori diákokkal készített interjúkból, a család és az iskola levéltárának adataiból áll össze a tanulmányos dolgozat.

A Keszeg Vilmos szerkesztette kötet illusztrációkat is közöl: fényképeket, színes grafikonokat. Bizonyára több szerző is tudta volna illusztrálni dolgozatát iskolai épületfelvételekkel, esetleg arcképekkel. Ízléses a kötetstáblán elmosódva megjelenő marosvásárhelyi líceumhomlokzat. A barnás színárnyalat is sejteti, hogy komoly témáról szól a könyv.

Jó volna folytatni e tematika módszeres kutatását és feldolgozását. A millennium előtt, az 1890-es évek közepén elhangzott a felszólítás, hogy minden intézet (így iskola is) készítse el a maga történetét. Ekkor születtek a – gyakran máig is fő forrásként hasz-

nált – alapvető munkák. Aztán 1940-ben, a bécsi döntést követően újra érkezett felszólítás: írják meg a román uralom alatti iskola-történetet. Ahol akadt rá hivatott tanár, elkészült az összefoglalás, s az értesítőben is megjelent. Sajnos 1990-ben nem hangzott el határozat, hogy az iskolák kommunizmus alatti hányatott sorsáról készítsenek összefoglalást. Így csak alkalmanként született meg egy-egy ilyen témájú dolgozat. A kommunizmus évtizedeinek alig maradtak fenn olyan iskolai dokumentumai, amelyekből a belső életet hitelesen rekonstruálni le-

hetne. De még élnek a szemtanúk, az egykori diákok, tanárok. Nekik kell tollat ragadniuk. Elkészíteni az egyes települések iskolamondográfiáját, nagyvárosokban pedig a tanintézetek múlt századi történetét.

Ezek kiegészítéseként aztán készülhetnek részdolgozatok jeles tanárokról, néptanítókról, a tanárképzésről és a tankönyvekről. A rátermettek, szakképzettek pedig a régi századokba is elmerülhetnek a korai adatokat felkutatni, az eddigi eredményeket gazdagítani.

Gaal György

FIATALOK FIATALOKRÓL

Ifjúsági élethelyzetek

Ifjúságszociológiai tanulmányok

Szerk. Balku Anett, Dusa Ágnes, Sőrés Anett

A kötetről

■ A kötet kiváló megvalósulása a fiatal kutatók és a mentorok együttműködésének. A tanulmányok egyfelől arról tanúskodnak, hogy a szerzők komolyan vették az alap-, illetve mesterképzés szakdolgozat-készítési munkáját, másrészt arról, hogy volt szerencsájük, képességük, nyitottságuk, alkalmuk bekapcsolódni egy olyan projektbe, amely szakmai útmutatást és publikációs lehetőséget egyaránt kínált számukra. Sőt a szerzők egy részének alkalma nyílt belekóstolni és tapasztalatot szerezni a szerkesztési munkálatokba, feladatokba. Így valószínűsíthető, hogy a szerzők a kutatás megtervezésének fázisától a publikáció megjelenéséig minden kutatási, elemzési fázisról – szakmai felügyelet mellett – önálló tapasztalatokat szerezhettek, tehát olyan gyakorlati tudásra tehettek szert, ami egyre értékesebb kincsnek számít a szociológusképzés, utánpótlás-nevelés területén.

Hogy ez miért van így, abban – feltételezésem szerint – konszenzus uralkodik a szakma művelői körében. A szociológusképzés kulcsfontosságú eleme a szakmai tapasztalatszerzés. Ennek egyes fázisaival különböző tantárgyak foglalkoznak, de egy kutatás teljes folyamatával főként extracurriculáris tevékenységek révén, például szakkollégiumok, kutatóműhelyek keretében ismerkedhetnek meg a leendő kutatók. Ehhez termé-

szetesen szükség van mind a fiatal szerzők kitartására, mind a mentorok (nem kis) energiaráfordítására. Jelen kötet létrejöttében igen jelentős szerepet játszott Szabó Ildikó professzorasszony, akiről volt alkalmam éveken át megtapasztalni, hogy ha diákok, fiatal kutatók mentorálásáról, kutatásról és publikálásról van szó, nem ismer fáradtságot, tudása, iránymutatása, tanári habitusa inkubátorként veszi körül és indítja el szakmai útjukra a tanítványokat.

Kinek szól a kötet? Egyrészt fiatal, de nemcsak fiatal kutatóknak, akiknek elméleti és empirikus szempontból egyaránt követendő mintákkal szolgálnak a szerzők arról, hogy mi lehet aktuális téma, hogyan lehet azt megfogni, kezelni, konceptualizálni, operacionalizálni, elemezni, értelmezni. Másrészt a fiatalokat érintő társadalmi folyamatok iránt érdeklődő szélesebb olvasókörzönségnek. Ezek között lehetnek a fiatal generációk tagjai, az ifjúság szocializációjában részt vevő intézmények képviselői (szülők, pedagógusok stb.), akik számára kevésbé a kutatás menete, módszertani szempontjai szolgálnak hasznos információkkal, mint inkább problémafelvetései, eredményei.

A kötet tartalmi és formai szempontból egyaránt igényes teljesítmény. A borító a projekthez és a szerzőkhöz igazodva az egyetem belső teréből mutat egy részletet, bizonyos szögből, bár viszonylag kevés életjellel.